

متن پرسش

سلام علیکم: استاد عزیز کتاب یا منبعی درباره توحید افعالی لطفا معرفی کنید.

متن پاسخ

باسمه تعالی: سلام علیکم: به طور مشخص کتابی را در نظر ندارم ولی هر سخنی که متذکر شود که هر فعلی فعل خداوند است، نظر به توحید افعالی دارد که در کتابی مثل «چهل حدیث» از حضرت امام، مکرر با آن روبرو می‌شوید.

توحید افعالی: یعنی هم جهان با تمام اسباب و مسبباتش فعل خداوند است و هم موجودات نه تنها در ذات و وجود استقلال ندارند و قائم به خداوندند، بلکه در مقام تأثیر و علیت نیز استقلال ندارند و هر فاعل و سببی وجود خود و تأثیر خود را از او دارد پس «لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ».

و هیچ چیز اعم از انسان و سایر موجودات، به خود وانهاد و «مُفَوَّض» نیست و تأثیر اشیاء بسط فاعلیت خداوند است و خداوند از راه همین اشیاء در عالم تأثیر می‌گذارد و این تأثیرات هم حقیقی است و واقعاً آتش است که می‌سوزاند، ولی مسلم است که همین آتش نه در وجود استقلال دارد و نه در فاعلیت. و تأثیر استقلالی فقط از خداوند است و سایر اشیاء در شعاع تأثیر او اثر خود را ظاهر می‌سازند و گرنه از خودشان هیچ ندارند و همه وجود و فاعلیتشان در طول اراده الهی است. خداوند آبی را که واقعاً خودش تر است را وجود داد و او از طریق همین آب ما را سیراب می‌کند، یعنی خداوند سیرابی ما را به واسطه و شفاعت آب اراده کرده است. موفق باشید